

УДК: 94(477) «1893/1933»

Турчина Л. В.¹

Ковальов І. Є.²

¹ канд. іст. наук, доцент НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. РТ-819 НУ «Запорізька політехніка»

МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ – ОРГАНІЗАТОР ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕСУ У 1920-1930-ТІ РОКИ

Микола Хвильовий – один з основоположників пореволюційної української прози. Народився Микола Григорович Фітільов (це його справжнє прізвище) 13 грудня 1893 р. в селищі Тростянець, який нині є райцентром Сумської області. Його батька звали Григорій Олексійович, він походив зі збіднілих дворян і, як писав сам М. Хвильовий, був п'яницею, а матір – Єлизавета Іванівна (у дівочтві – Тарасенко). Українофільські погляди у маленького Миколки зародилися завдяки його бабусі за материнською лінією. Майбутній письменник брав участь у Першій світовій війні, де саме сформувалися його більшою мірою демократично-патріотичні, а, почасти, й більшовицькі симпатії.

Метою даного дослідження є спроба вивчення та аналізу діяльності М. Хвильового з організації літературного процесу 1920-1930-х рр.

З 1921 р. він перебирається до Харкова, де й дебютує як поет, та все ж за творчим обдаруванням М. Хвильовий був прозаїком. Саме там він заявляє про себе, як організатора літературно-художнього життя, і в 1923 р. стає співзасновником літературної організації – «Гарт» разом з В. Елланом-Блакитним. Метою організації було об'єднання українських пролетарських письменників та прагнення до створення єдиної інтернаціональної комуністичної культури. За статутом, мова творів «гартян» мала бути українською. «Гарт» проіснував не довго, до 1925 р. і після смерті В. Еллана-Блакитного організація закінчила своє існування.

1925 р. для М. Хвильового став початком нового етапу. 20 листопада він заснував літературно-мистецьке угруповання ВАПЛІТЕ (Вільна Академія Пролетарської Літератури). Вона об'єднала плеяду кращих українських літераторів, які мешкали в Харкові, тут містилась і редакція, у видавництві з характерною для свого часу назвою УТОДІК («Українське товариство драматургів і композиторів»).

Учасники мали відмінні політичні погляди, до того ж, у них були різні стилі та напрямки у мистецькій творчості, але, не зважаючи на це, ВАПЛІТЕ була ідеологічною групою. Їх провідною ідеєю було відродження української нації. Вони приділяли велику увагу вивченню європейських мов. «Ваплітяни» у своїй літературно-мистецькій діяльності засуджували політику більшовиків, московського імперіалізму, шовінізму і вимагали здійснення

гасел революції 1917 р., що проголошували національне самовизначення і свободу народів.

Власне, М. Хвильовий виступив проти нової радянської літератури і закликав митців орієнтуватися на найкращі зразки світового та, особливо, західноєвропейського мистецтва. Показові назви циклів памфлетів М. Хвильового – «Камо грядеши?», «Думки проти течії», «Апологети писаризму», полемічний трактат «Україна чи Малоросія?», вони викликали гостру реакцію від партії, яка не могла такого ігнорувати. Особисто Й. Сталін написав листа «Тов. Кагановичу та іншим членам ПБ ЦК КП(б)У» від 26.04.1926 р., в якому піддав критиці погляди комуніста М. Хвильового. Критика письменника тривала й у пресі: був конфіскований шостий номер журналу «Вопліте», з надрукованою там другою частиною роману «Вальдшнепи». Припинила існування і сама ВАПЛІТЕ, а від письменника вимагали каяття. М. Хвильовий змушений був піти на поступки, і вже 4 грудня 1926 р. він написав першого свого покаянного листа, в якому визнав «помилки» та засудив свої погляди.

Однак його покаяння було вимушеним і нещирим. 3 грудня 1927 по березень 1928 рр. М. Хвильовий перебував у Берліні та Відні й активно знайомився з досягненнями європейської культури, а також займався популяризацією української літератури за межами України. Після повернення в Україну він втілював попередню ідеологію ВАПЛІТЕ у створених ним журналах «Літературний ярмарок» (1928-1930) та об'єднанні «Пролітфронт» (1930-1931). Мета їх існування полягала в намаганні об'єднати всі найліпші літературні сили, створити можливості для вільного, нерегламентованого партійними директивами розвитку української літератури. Адміністративне втручання посадовців від культури у творчі справи, посилення політичного тиску, навішування націоналістичних ярликів змусили ці літературні об'єднання самоліквідуватися.

Отже, після закриття обох журналів митець пробував писати, дотримуючись «партійної лінії», однак був майже цілком ізольований від літературного життя радянським режимом. М. Хвильовий через відмову від своїх поглядів, перебуваючи під постійним гнобленням партійних структур, знаходячись під впливом жорстокості Голодомору та арешту свого близького друга М. Ялового, 13 травня 1933 р. покінчив життя самогубством. Діяльність письменника в умовах переходу радянської системи до авторитаризму була надзвичайно складною, його життя перебувало у стані постійних суперечок своєї світоглядної концепції з поглядами радянського режиму. У 1920-1930-ті рр. М. Хвильовий прагнув утвердження ідеології патріотизму, як головного чинника своєї літературно-організаційної діяльності.